PAKOLAISNEUVONTA

Sisäministeriölle

14.08.2026

Asia: VN/15984/2026 Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Luonnoksessa esitetään väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain (jatkossa poikkeuslaki) voimassaoloa jatkettavaksi jo toistamiseen ja siten, että laki olisi voimassa vuoden 2028 loppuun saakka. Väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain sisältöön ei ehdoteta muutoksia. Luonnoksessa katsotaan, että lakia voidaan pitää edelleen myös sen voimassaolon toistuvan jatkamisen jälkeen rajattuna poikkeuksena perustuslaista.

Pakolaisneuvonta vastustaa esitystä eli turvapaikanhakua rajoittavan poikkeuslain voimassaolon jatkamista. Ehdotettu lainsäädäntö ja sen jatkaminen on ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden, EU-oikeuden ja Suomen perustuslain kanssa. Laki mahdollistaisi toimia, jotka loukkaavat muun muassa oikeutta hakea kansainvälistä suojelua sekä palautuskiellon ehdottomuutta.

Pakolaisneuvonta viittaa lausunnossa esitetyn lisäksi nyt toistamiseen jatkettavaksi ehdotetun lain osalta aiemmin luonnosvaiheissa ja hallintovaliokunnalle esitettyihin lausuntoihin. Lisäksi Pakolaisneuvonta viittaa lukuisiin eduskunnalle ja sen hallinto- ja perustuslakivaliokunnille esitettyihin asiantuntijalausuntoihin, joista tulee yksiselitteisesti esille, että

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

lakia, joka on ristiriidassa Suomen perustuslain, EU-oikeuden ja Suomea sitovien kansainvälisten ehdottomien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, ei tule hyväksyä eikä sen voimassaoloa tule jatkaa. Kuten luonnoksessakin todetaan, lain peruslähtökohdat ja siten niitä koskevat arviot keskeisistä vaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksiin eivät ole muuttuneet.

Pakolaisneuvonta katsoo, että esitysluonnos on selvästi ristiriidassa perustuslain ja Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten sekä EU-oikeuden kanssa. Jatkettavaksi ehdotetun poikkeuslain käyttöönotto johtaisi useiden perus- ja ihmisoikeuksien, mukaan lukien ehdoton palautuskielto ja joukkokarkotuskielto loukkauksiin. Jatkettavaksi ehdotettu laki puuttuu myös perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen eikä siinä ole kyse perustuslain 73 §:ssä tarkoitetusta rajatusta poikkeuksesta. Esitysluonnos on ristiriidassa perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa tavalla, jonka takia esitystä ei ole mahdollista hyväksyä, ei missään säätämisjärjestyksessä, ei edes poikkeuslakina.

Ehdottomista perus- ja ihmisoikeuksista, kuten palautuskiellosta ja joukkokarkotuskiellosta, ei ole mahdollista poiketa missään oloissa eikä kenenkään kohdalla, ei edes sodan aikana. Ehdotus ei turvaa muodollisesti lain tasolla eikä myöskään käytännössä ehdottoman palautuskiellon kunnioittamista. Ehdotus tarkoittaa todellista riskiä ehdottoman palautuskiellon ja joukkokarkotuskiellon loukkaamiseen eikä sitä näin ollen voi hyväksyä.

1 Yleistä

Esitysluonnoksessa ei ole osoitettu eikä arvioitu poikkeuslain edellyttämällä tavalla lain jatkamisen välttämättömyyttä, oikeasuhtaisuutta, viimesijaisuutta ja muita vaihtoehtoja. Luonnoksessa esitetyt yleisluonteiset arviot eivät osoita poikkeuslain voimassaolon jatkamisen edellytysten, kuten välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusedellytysten täyttymistä. Välttämättömyysedellytys tarkoittaa myös sitä, että lainsäädännön voimassaolon kesto on rajattava niin lyhyeen kuin mahdollista.

Toistamiseen jatkettavaksi ehdotettu poikkeuslaki on ollut voimassa 22.7.2024 alkaen, mutta sen mahdollistamia toimenpiteitä ei ole otettu

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

käyttöön. Myös tämä osoittaa, että lain jatkamiselle - ja erityisesti sen nyt ehdotetulle pitkäaikaiselle jatkamiselle – ei ole olemassa tosiasiallisia tai oikeudellisesti kestäviä perusteita.

Luonnoksessa viitataan aiempien esitysten tapaan Euroopan parlamentille ja neuvostolle muuttoliikkeen käyttämiseen aseena liittyvien hybridiuhkien torjumisesta ja turvallisuuden vahvistamisesta EU:n ulkorajoilla (COM (2024) 570 final), jonka mukaan jäsenvaltiot voivat jatkuvan ja vakavan ulkoisen uhan vuoksi toteuttaa poikkeuksellisia toimenpiteitä ja tietyin edellytyksin poiketa EU-oikeuden tavanomaisista vaatimuksista. Luonnoksessa sivuutetaan se olennainen seikka, että myöskään kyseisen tiedoksiannon mukaan toimenpiteiden on kuitenkin noudatettava EU-oikeuden rajoituksia ja periaatteita, mukaan lukien palautuskieltoa. Myös tiedonannossa korostetaan EU-oikeuden (ml. perusoikeuskirja) velvoittavuutta ja noudattamisen merkitystä sekä edellytetään, että lainsäädännöllisten toimenpiteiden on oltava välttämättömiä, kohdennettuja ja kulloisiinkin olosuhteisiin mukautettuja ja että nämä vaatimukset koskevat myös toimenpiteen ajallista ulottuvuutta.

Luonnoksessa jatkettavaksi ehdotettu laki puuttuu perus- ja ihmisoikeusjärjestelmän ytimeen. Se mahdollistaa toimet, jotka loukkaavat vakavasti ehdottomia oikeuksia, kuten palautuskieltoa, joukkokarkotuksen kieltoa, oikeutta elämään, oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta. Ehdottomat ihmisoikeudet eivät ole rajoitettavissa missään tilanteessa – ei edes sodan aikana.
Pakolaisneuvonta vastustaa luonnoksessa esitettyä, koska poikkeuslain jatkamiselle ei ole esitetty perusteita ja se on selvästi ristiriidassa perustuslain ja Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten sekä EU-oikeuden kanssa. Se loukkaa useita perus- ja ihmisoikeuksia, mukaan lukien ehdoton palautuskielto ja joukkokarkotuskielto. Se mahdollistaa kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten takaisin työntämisen (push back) rajalla ilman turvapaikkamenettelyä tai oikeusturvaa.
Jatkettavaksi ehdotettu laki puuttuu myös perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen eikä siinä ole kyse perustuslain 73 §:ssä tarkoitetusta rajatusta poikkeuksesta. Esitysluonnos on ristiriidassa perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa tavalla, jonka takia esitystä ei ole mahdollista hyväksyä, ei missään säätämisjärjestyksessä, ei edes poikkeuslakina.

Ehdotus ei turvaa muodollisesti lain tasolla eikä myöskään käytännössä ehdottoman palautuskiellon kunnioittamista. Ehdotus tarkoittaa todellista

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

riskiä ehdottoman palautuskiellon ja joukkokarkotuskiellon loukkaamiseen eikä sitä näin ollen voi hyväksyä.

2 Väliaikaisuuden osalta

Luonnoksessa jatkettavaksi ehdotettu poikkeuslaki on jo sen nimestäkin ilmenevin tavoin tarkoitettu väliaikaiseksi. Luonnoksessa poikkeuslakia ehdotetaan jatkettavaksi jo toistamiseen. Lain voimassaolon välttämättömyyden arvioimista luonnoksessa ehdotetulla tavalla vasta kahden vuoden päästä ei voi myöskään pitää luonnoksessa kuvatulla tavalla ”säännönmukaisena” arvioimisena ottaen huomioon luonnoksessakin esiin nostettu jatkuvasti muuttuva turvallisuustilanne ja oikeustilan kehitys.

Ehdotus tarkoittaisi poikkeuslain ja kokonaiskeston jatkamista yhteensä neljään ja puoleen vuoteen. Kesällä 2024 hyväksytty poikkeuslaki on tarkoitettu väliaikaiseksi ja se hyväksyttiin alun perin olemaan voimassa yhden vuoden. Asian arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, että luonnoksessa turvallisuusuhkaa kuvataan pitkäaikaisena. Poikkeuslaki on kiistatta tarkoitettu väliaikaiseksi.

3 Vaihtoehdot

Lain voimassaolon jatkamisen välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon, mitä vaihtoehtoisia toimintatapoja on olemassa ja onko tilanne tältä osin muuttunut edellisen hallituksen esityksen jälkeen.
Luonnoksen näkemykselle, että muut vaihtoehdot eivät olisi riittäviä vieraan valtion Suomeen kohdistuvan vaikuttamisen torjumiseksi, ei ole esitetty perusteita. Arviointi on myös tältä osin täysin puutteellista.

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

Luonnoksessa on sivuutettu EU:n muuttoliike ja turvapaikkasopimus (jatkossa Pakti, jonka soveltamion aloitettu kaksi kuukautta sitten eli 12.6.2026. Pakti sisältää jäsenvaltioiden yhdessä sopimat välineet ja keinot vastata laajamittaisiin maahantuloihin ja muuttoliikkeen "välineellistämiseen". Pakti sisältää muun muassa kriisiasetuksen, jonka yhtenä tavoitteena on säätää unionintasoisesti poikkeustilanteisin kuten välineellistettyyn maahantuloon vastaamisesta. Pakti edellyttää ehdottoman palautuskiellon turvaamista eikä mahdollista nyt ehdotun kaltaista "push back" -lakia. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja EU-lainsäädännnön kanssa ristiriitainen sääntely tulee kumota eikä ehdotettua tällaisen sääntelyn voimassaolon jatkamista tule hyväksyä.

4 Turvallisuusuhka tai muu jatkamistarve?

Esitysluonnoksessa ei ole esitetty mitään konkreettisia perusteluita lain jatkamiselle. Mikäli tällaisia perusteita ja vakava uhka niin sanotusta välineellistämisestä on olemassa, tulisi ne tuoda esityksessä esille, jotta lainsäädännön jatkamistarvetta olisi mahdollista asianmukaisesti arvioida sekä yleisesti että eduskunnassa.

Luonnoksesta ei selviä, mihin konkreettiseen tai todelliseen uhkaan tarve väliaikaiseksi tarkoitetun poikkeuslain jatkamiselle perustuu. Itärajalle ei ole 2,5 vuoteen tullut kuin yksittäisiä turvapaikanhakijoita.

Vuoden 2023 syksyn ja talven aikana Suomen itärajalle tuli noin 1000 turvapaikanhakija. Suurin osa hakijoista oli Somaliasta, Syyriasta ja Jemenistä eli vakavasti lähtömaista ja ison osan näistä hakijoista on sittemmin myös tunnustettu olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa. Kaikki saatavilla oleva tieto tukee vahvasti sitä, että Venäjän kautta Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tilanteessa on ollut tuolloin ja myöhemmin kyse tavanomaisesta turvapaikanhausta.
Suurin osa rajanylityksistä tapahtui loppuvuodesta 2023. Tammikuun 2024 jälkeen rajanylityksiä on ollut vain yksittäisiä. Näin ollen on mahdotonta arvioida, mikä rooli poikkeuslailla on ollut rajanylitysten vähäisyyteen. Todennäköisesti poikkeuslakia merkittävämpi vaikutus on ollut sillä, että Suomen ja Venäjän väliset viralliset rajanylityspaikat on suljettu joulukuusta 2023 lähtien. Lisäksi saatavilla oleva tieto tukee pikemminkin arviota siitä, että Venäjän viranomaiset ovat hyödyntäneet haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä ja ovat erityisesti rajanylityspaikkojen ollessa suljettuina aktiivisesti estäneet heitä pääsemästä rajalle.

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

5 Lopuksi

Pakolaisneuvonta toteaa, että luonnoksessa toistamiseen jatkettavaksi ehdotettu poikkeuslaki on edelleen selkeässä ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden, myös ehdottoman palautuskiellon ja joukkokarkotuksen kiellon vastainen. Lain käyttöönotto loukkaisi perustavanlaatuisia ja ehdottomia ihmisoikeusvelvoitteita, joita ei voida rajoittaa edes poikkeustilanteessa eikä poikkeuslailla.

Asianmukaisen ja laadukkaan lainvalmistelun puutetta korostaa myös se, että luonnoksessa ei ole huomioitu eikä asianmukaisesti arvioitu mitään aiemmilla lausuntokierroksilla vaadittuja muutoksia esimerkiksi oikeusturvaan liittyen. Näin myös koskien eduskunnan roolin vahvistamisesta lain mahdollisen käyttöönoton tilanteen arvioinnissa.

Esitysluonnoksen jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota myös sanavalintoihin. Turvapaikanhaun kuvaaminen turvallisuusuhaksi ja turvapaikanhakijoiden kuvaaminen ”välineinä” on omiaan epäinhimillistämään hakijoita sekä lisäämään ennakkoluuloja, pelkoja, rasismia ja syrjintää.

Edellä ja aiemmin esitettyyn viitaten Pakolaisneuvonta katsoo, että ainoa oikeusvaltioperiaatteen mukainen johtopäätös on, että luonnoksessa toistamiseen jatkettavaksi ehdotettu poikkeuslaki tulee kumota eikä sen voimassaoloa tule jatkaa.

Marjaana Laine
Johtava juristi
Pakolaisneuvonta ry

Pakolaisneuvonta ry
Pasilanraitio 9
00240 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi